

CRNA GORA
S K U P Š T I N A
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00-
Podgorica, 5. jul 2016. godine

INFORMACIJA
SA SEMINARA „OD RIJEČI DO DJELA- KA INTEGRACIJI ROMA“,
održanog u Podgorici 5. jula 2016. godine

Poslanik Zoran Miljanić, član Odbora za ljudska prava i slobode učestvovao je na Seminaru “Od riječi do djela- ka integraciji Roma”, održanom 5. jula 2016. godine u Podgorici.

Seminar je organizovala Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori, u saradnji sa Generalnim direktoratom Evropske komisije za susjedstvo i pregovore o proširenju, a učestvovali su predstavnici državnih i lokalnih institucija, ambasadori država članica EU, međunarodne organizacije, nevladine organizacije i predstavnici romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori.

Uvodna obraćanja na Seminaru imali su dr Suad Numanović, ministar za ljudska i manjinska prava u Vladi Crne Gore, Marta Garcia Fidalgo, koordinatorka za politiku integrisanja Roma u Generalnom direktoratu Evropske komisije za susjedsku politiku i pregovore o proširenju, ambasadorica Janina Hrebičkova, šefica Misije OEBS-a u Crnoj Gori i Samir Jaha, predstavnik NVO “Mladi Romi”.

Ukazali su da je ovo treći seminar posvećen pitanjima Roma, a prethodni su organizovani 2011. i 2014. godine. Od tada su ostvareni važni pomaci u ovoj oblasti, kako na evropskom, tako i na nacionalnom nivou. Posebna pažnja bila je usmjerena na pitanja integrisanja Roma i Egipćana u Crnoj Gori i na izazove u pet ključnih oblasti: obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvo, stanovanje i u oblasti anti-diskriminacije. Takođe, bilo je riječi o konkretnim dostignućima Crne Gore i o onome što je još potrebno realizovati u budućnosti.

Ministar za ljudska i manjinska prava dr Suad Numanović je izrazio zadovoljstvo zbog regionalnog pristupa u rješavanju problema romske populacije. Romi se suočavaju sa brojnim problemima i veći dio populacije živi na marginama društva.

Ministar Numanović je naglasio da je Vlada Crne Gore posvećena kreiranju i implementaciji politika za brže i potpuno socijalno uključivanje kao i poboljšanje ekonomskog položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, što je svakako komplementarno sa glavnim ciljem nedavno pokrenute Inicijative Integracija Roma 2020, koja je uslijedila nakon završetka Dekade inkluzije Roma 2005-2015. Politike Vlade Crne Gore u ovoj oblasti sadrže mjere i aktivnosti koje kroz multidisciplinarni pristup svih nadležnih institucija i imaju za cilj da pruže pomoć prije svega pojedincu i njegovoj porodici. Naveo je da takvim pristupom ubrzavamo procese integracije romske i egipćanske zajednice u cjelini.

Vlada Crne Gore kontinuirano radi na poboljšanju obrazovne strukture romske i egipćanske populacije. U protekloj deceniji broj romske i egipćanske djece u osnovnom obrazovanju gotovo se utrostručio. Skoro da nema napuštanja škola od strane romskih učenika. Sve je više đaka u srednjim školama i na fakultetima. Ohrabrujuća je činjenica da je svaki pripadnik romske i egipćanske populacije koji je završio fakultet radno angažovan. Svake godine u saradnji sa Romskim obrazovnim centrom obezbjeđuju se stipendije za učenike srednjih škola i studente pripadnike romske populacije. Takođe, obezbjeđuju se besplatni udžbenici i školski pribor. Radionice za učenje romskog jezika

organizuju se u cilju očuvanja identiteta ove populacije. Za određeni broj djece romske populacije organizuju se besplatna ljetovanja i zimovanja.

Ministar je naglasio da je regulisanje pravnog statusa bitan preduslov za postizanje uspjeha u integrisanju romske populacije. Posjedovanjem neophodnih dokumenata pripadnici romske i egipćanske populacije stiču uslove da kao i drugi građani imaju pristup svim pravima u skladu sa zakonom.

Zaključno sa 2015. godinom na evidenciji Zavoda za zapošljavanje bilo je 1542 lica, pripadnika romske i egipćanske populacije. Uredbom o načinu ostvarivanja zdravstvene zaštite obezbijeđeno je da se pripadnici romske i egipćanske populacije izjednače sa ostalim stanovništvom, tako da nema normativnih prepreka za ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu.

Značajna pažnja je posvećena rješavanju stambenih problema Roma, pa je u Kampu Konik izgrađeno 48 stambenih jedinica, a u Nikšiću su dodijeljene 62 stambene jedinice. Planirana je izgradnja stambene zgrade u Beranama i Doma starih u Pljevljima.

Vlada Crne Gore je usvojila Strategiju za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020 kojom su utvrđene smjernice djelovanja u četiri ključne oblasti: obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvena zaštita i stanovanje. Strategija sadrži realno dostižne mjere čija realizacija je planirana kroz saradnju državnih organa sa civilnim društvom. Ključni cilj Strategije je socijalna inkluzija Roma i Egipćana kroz poboljšanje njihovog položaja u crnogorskom društvu.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava učestvuje u realizaciji projekata koji se ostvaruju kroz međunarodnu podršku. Ministar Numanović je saopštio je da je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u okviru IPA 2015 pripremlilo, a Evropska unija podržala Projekat usmjeren na promociju i zaštitu ljudskih prava Roma i Egipćana i drugih ranjivih grupa koji će biti podrška Crnoj Gori u implementaciji Akcionog plana za Poglavlje 23 u segmentu zaštite ljudskih prava u skladu sa standardima Evropske unije i međunarodnom praksom. Predviđeno je da se realizuju aktivnosti u oblasti obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite, odnosno da se pripadnicima romske i egipćanske populacije i drugim ranjivim grupama poboljša položaj. Potpisivanje finansijskog sporazuma sa Evropskom unijom očekuje se do kraja 2016. Neophodno je da postoji stalan proces aktivne tolerancije u društvu, jer svi su jednako važni i na tom temelju treba graditi naše društvo. Vlada Crne Gore će nastaviti da implementira set održivih rješenja u ovoj oblasti.

Marta Garcia Fidalgo, koordinatorica za politiku integrisanja Roma u Generalnom direktoratu Evropske komisije za susjedsku politiku i pregovore o proširenju je istakla da je napredak u pristupnim pregovorima povezan sa integracijom Roma, čija pitanja se ponekad zaborave u političkim agendama. Na prethodnom Seminaru o Romima blisko su saradivali sa državnim organima, međunarodnim organizacijama i civilnim sektorom, što očekuje da će biti slučaj i na ovom Seminaru. Saglasna je sa ministrom za ljudska i manjinska prava da je ostvaren napredak u ovoj oblasti, ali preostaje još puno izazova. Kako bi još više napredovali, neophodno je jasno identifikovanje problema. Jako joj se dopada ime Seminara „Od riječi do djela- ka integraciji Roma“, jer je politike sa papira neophodno implementirati. Nova Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020 je dobra, kao i zakonodavni i institucionalni okvir za implementaciju. Potrebno je postaviti dugoročne ciljeve za rješavanje problema romske i egipćanske populacije.

Obrazovanje je ključni segment jer pruža mogućnosti za zapošljavanje i borbu protiv diskriminacije. Potrebno je realizovati još aktivnosti na državnom, ali i lokalnom nivou zbog čega je dobro što na Seminaru učestvuju predstavnici lokalne samouprave. Cilj je da se identifikuju jasni, ambiciozni, ali realni ciljevi koje treba ispuniti. Treba se podsjetiti Zaključaka za prethodnog Seminara i vidjeti na koji način su oni implementirani, kao i politike iz Poglavlja 23 pretpristupnih

pregovora i u tom dijelu treba aktivno intervenirati. Po pitanju rješavanja pravnog statusa raseljenih i interno raseljenih lica ostvaren je značajan napredak i bilježi se jasan trend rasta broja lica koja su riješila svoj pravni status, ali je potrebno riješiti i pitanja domicilnih Roma. Iako predškolsko obrazovanje nije obavezno u Crnoj Gori, njegov značaj je dokazan, pogotovo za romsku djecu jer na taj način stiču bolje jezičke, motoričke i socijalne vještine i uspješniji su u osnovnoj školi. Rodno pitanje je značajno i potrebno je otkriti razloge zbog kojih je romskih djevojčica manje u školama. U oblasti stanovanja postignut je veliki napredak izgradnjom stanova na Koniku, ali potrebno je baviti se i stambenim pitanjem domicilnih Roma, kao i rješavanjem drugih problema sa kojima se susreće ova populacija. Kako jedan broj nezaposlenih Roma nije na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, pitanje je da li je to zbog njihove nedovoljne informisanosti ili loše konkurentnosti na tržištu rada. Zbog loših socio-ekonomskih uslova, prisutno je dječije prosjačenje. Problem predstavljaju i rani brakovi, a djeci rođenoj u takvim brakovima često su ugrožene mogućnosti za dobijanje adekvatnog obrazovanja i zdravstvene zaštite.

Podrška iz sredstava IPA projekata biće značajna u rješavanju problema RE populacije. Saradnja između državnih institucija i nevladinog sektora je na visokom nivou i potrebno je da se nastavi. Neophodno je vršiti monitoring implementacije Strategije i, kao što kaže i ministar, izrađivati politike za Rome u saradnji sa njima. Izložba fotografija Roma na dobar način prikazuje realnost u kojoj oni žive. Oni treba da budu uključeni u zajednicu i da doprinesu njenom napretku, a ne da budu korisnici socijalne pomoći. Izrazila je očekivanje da će se pokrenuti otvorena diskusija, a da će na kraju Seminara formirati jasne zaključke.

Ambasadorka Janina Hrebičkova, šefica Misije OEBS-a u Crnoj Gori je saopštila da su aktivnosti na poboljšanju položaja Roma veoma značajne i ukazala na dvije ključne oblasti od primarnog značaja za OEBS. Navela je da je Misija podržala organizovanje trećeg ciklusa časova za Rome u Bijelom Polju i Herceg Novom, kao i zapošljavanje romskih asistenata u osnovnim školama. Naglasila je da integracija svakog ljudskog bića treba da bude u fokusu interesovanja svih nadležnih organa. Zapošljavanjem romskih asistenata u nastavi obezbijeđeno je da romski učenici svih pet dana u sedmici imaju podršku i pomoć, a u slučaju potrebe, organizovani su i pojedinačni sastanci. Redovno su održavani roditeljski sastanci kako bi se ukazalo roditeljima na važnost obrazovanja njihove djece, posebno na obavezu pohađanja osnovne škole. Sledeće godine, ukoliko budu imali više budžetskih sredstava, planiraju da se fokusiraju na roditelje kako bi im dodatno ukazali na potrebu obrazovanja njihove djece, čime bi se doprinijelo i smanjenju napuštanja škola. Istakla je da i pored toga što ova pitanja nijesu u fokusu interesovanja OEBS-a, tokom 2015. godine značajne aktivnosti su preduzeli na sprječavanju prijevremenih brakova i na pružanju podrške organizacijama civilnog društva u poboljšanju njihovih kapaciteta u ovoj oblasti.

Samir Jaha, predstavnik NVO „Mladi Romi“ je ocijenio da romska zajednica polaže nade za unapređenje svog položaja u novu generaciju mladih Roma. Ova populacija se svakodnevne susreće sa brojnim poteškoćama i teško im je da obezbijede pristojan život. Nije dovoljno samo da postoje strateška dokumenta, već je neophodno da se doživi puna socijalna inkluzija koja zavisi od svih nadležnih subjekata i samih Roma, njihove odgovornosti, posvećenosti, profesionalnosti i spremnosti da saraduju. Postavlja se pitanje koliko dugo će biti aktuelna problematika Roma. Budžet predviđen za implementaciju mjera iz strategija je prilično nizak i pitanje je na koji način će se doći do ostvarivanja ciljeva i ispunjavanja očekivanja romske populacije. Jaha je boravio u studijskoj posjeti Švedskoj, koja ima dvadesetogodišnju Strategiju u ovoj oblasti za period od 2012 – 2032 godine i svake tri godine za lokalne samouprave izdvaja budžetska sredstva u iznosu od šest miliona eura. U lokalnim samoupravama zaposleni su koordinatori za romska pitanja, što je slučaj i u nekim državama regiona, a u Crnoj Gori još uvijek ne postoji nijedan predstavnik romske populacije u lokalnoj

samoupravi. Predstavnicima ove populacije treba da postoje u svim institucijama u kojima je to neophodno.

Ostvaren je značajan napredak u mnogim oblastima, kao što je rješavanje pravnog statusa, kako za raseljena i interno raseljena lica, tako i za domicilno stanovništvo. Vidljiv napredak je postignut u oblasti obrazovanja, veliki broj djece je uključen u osnovno obrazovanje, a u narednom periodu treba raditi na poboljšanju njegovog kvaliteta. U proteklih 15 godina među Romima raseljenim sa Kosova bio je samo jedan student, što govori da je potrebno dalje unapređivati oblast obrazovanja kako bi se povećao broj visokoškolaca i srednješkolaca. Svi pripadnici ove populacije koji su završili fakultet su zaposleni, ali njihov broj je jako mali. Značajni rezultati su ostvareni i u oblasti stanovanja, jer je na Koniku izgrađeno 48 stanova, još 120 se gradi, a u Nikšiću su izgrađena 62 stana za raseljena i interno raseljena lica. Potrebno je raditi na inkluziji Roma i to ne zato što je to pritisak romske zajednice ili Evropske unije, već što su oni građani ove države. Dugoročno posmatrano, isključenost Roma mnogo više košta nego njihova uključenost. Ukoliko se više sredstava uloži u obrazovanje i veći broj Roma se obrazuje, imaće bolje mogućnosti za zapošljavanje, rješavanje stambenog pitanja i plaćanje poreza, kao i veće šanse da postanu korisni članovi društva. Sugerisao je da treba ubrzati proces integracije Roma, a u tom procesu oni treba da predstavljaju strateške partnere.

Na pripremnom sastanku koji je prethodio Seminaru učestvovalo je osam nevladinih organizacija, a njihovi predstavnici su formulisali nekoliko ključnih preporuka za poboljšanje stanja u ovoj oblasti. U oblasti obrazovanja potrebno je sprovesti standardizaciju zanimanja asistenta za socijalnu inkluziju RE zajednice u obrazovanju, nastaviti sa programom angažovanja medijatora i asistenata za rad sa romskom djecom, kako bi se povećao broj djece koja stižu osnovno obrazovanje i poboljšao kvalitet obrazovanja. Treba povećati broj medijatora i asistenata i angažovati ih u svim školama koje pohađaju Romi i Egipćani. Potrebno je obezbijediti stalno stipendiranje srednješkolaca i studenata, kao i besplatno vanredno polaganje četvrtog razreda srednje škole. Neophodno je sprovesti informativnu kampanju kako bi se poslodavci upoznali sa pravom na subvencije i poreske olakšice ukoliko zaposle pripadnika RE populacije. Preporučuju da se stvore pogodniji uslovi za socijalno preduzetništvo i kreira zakonska regulativa, institucionalni okvir i modeli podrške u ovoj oblasti. Po pitanju rješavanja pravnog statusa, potrebno je inicirati angažovanje asistenata pri Ministarstvu unutrašnjih poslova za pružanje pomoći RE populaciji u rješavanju ovog pitanja. Treba nastaviti organizovanje mobilnih posjeta Ministarstvu unutrašnjih poslova Kosova, uz podršku UNHCR-a. Sve navedene mjere potrebno je primijeniti jednako i za domicilne Rome i za raseljena lica. U oblasti zdravstva, neophodno je uključiti medijatore iz RE zajednice kroz standardizaciju zanimanja saradnik u socijalnoj inkluziji u oblasti zdravstvene zaštite. Po pitanju socijalne zaštite, treba evidentirati broj lica koja se bave prosjačenjem i u tu svrhu razmotriti primjenu Holandskog modela. Preporuka je da se nastavi rad na jačanju kapaciteta centara za socijalni rad u skladu sa definisanim pravcima reforme sistema socijalne i dječije zaštite. U oblasti stanovanja neophodno je usvojiti zakon o legalizaciji neformalnih objekata, sprovesti proces legalizacije romskih naselja i desegregaciju u skladu sa urbanističkim planovima. Potrebno je kontinuirano, pravovremeno i transparentno izvještavanje o realizaciji Strategije i lokalnih akcionih planova za inkluziju Roma, osnaživanje mehanizama za monitoring i blagovremeno planiranje sredstava.

Učesnicima Seminara se obratila i Rabija Dukelaj, učenica prvog razreda Srednje stručne škole „Sergej Stanić“, čije su fotografije na kojima su prikazani predstavnici romske populacije bile izložene tokom Seminara. Pohađanjem kursa fotografije stekla je korisna znanja i vještine i zahvalna je na pruženoj mogućnosti za sticanje ovih vještina, a planira da uspješno završi srednješkolsko obrazovanje.

U okviru panela na temu "Ažuriranje implementacije zaključaka Seminara o Romima održanog 2014. godine i Akcionog plana za Poglavlje 23- Tačke koje se odnose na Rome" govorio je Leon Gjokaj, generalni direktor Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava. Poštovanje ljudskih prava, a posebno prava manjinskih naroda je preduslov za razvoj društva u cjelini. Promocija i poštovanje prava manjinskih naroda je prvenstveno obaveza većine. Manjina i većina treba da uče jedni od drugih, a svi zajedno treba da radimo na izgradnji svijesti gdje pripadnici različite kulture, etničke i vjerske pripadnosti koji žive na jednoj teritoriji održavaju otvorene odnose interakcije, razmjene i priznanja svojih i drugih vrijednosti i načina života. Neophodno je da postoji stalan odnos tolerancije. Sistemski zakoni u oblasti obrazovanja usmjereni su na integraciju manjina, uz očuvanje njihovog identiteta. Saopštio je da svi nemamo jednaku polaznu osnovu zbog čega je pojedinima potrebna dodatna podrška. Integracija romske i egipćanske populacije u crnogorsko društvo predstavlja složen i dugoročan proces koji zahtijeva multisektorski pristup. Mjere i aktivnosti koje je Vlada Crne Gore do sada preduzela na poboljšanju položaja Roma i Egipćana rezultirale su značajnim i vidnim promjenama. S druge strane, postoje i brojni izazovi koji su pred nama. Usvojena je treća Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori, a u procesu njenog donošenja osim nadležnih institucija bile su uključene romske nevladine organizacije i Romski savjet. Polazna osnova u njenoj izradi bili su Zaključci sa Seminara iz 2014. godine.

Istakao je da su vidljivi pomaci u regulisanju pravnog statusa pripadnika romske i egipćanske populacije, a preostalo je regulisanje statusa za još 600- 650 pripadnika ove populacije. Mladi Romi i Egipćani predstavljaju pokretačku snagu za integraciju cjelokupne romske i egipćanske zajednice. U budžetu se izdvajaju značajna finansijska sredstva za integraciju romske zajednice u društvene tokove. Novac koji se ulaže u obrazovanje i integraciju jedne zajednice predstavlja sigurnu investiciju. Podsjetio je da početkom 2000. godine u Crnoj Gori nije bilo Roma koji su pohađali visoko obrazovanje, a broj učenika RE populacije u osnovnim i srednjim školama bio je veoma mali. Poređenja radi, danas je 20 studenata i oko 100 srednjoškolaca. Napuštanje škola je svedeno na minimum. Sve više se radi na upisu romske i egipćanske djece u vrtiće i osnovne škole. U saradnji sa Romskim obrazovnim fondom i Zavodom za školstvo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava obezbjeđuje stipendije za romske srednjoškolce i studente koje su značajne, ali mnogo važniji su mentori i tutori koji pomažu da učenici i studenti postignu bolje rezultate. Tokom zimovanja i ljetovanja koje Ministarstvo organizuje za najbolje učenike RE populacije značajna pažnja se posvećuje očuvanju njihove kulture i identiteta.

U programe aktivne politike zapošljavanja prošle godine je bilo uključeno 40 pripadnika Roma i Egipćana, od čega 13 žena. U državni javni rad "Neka bude čisto" uključeno je bilo pet lica.

Izazov koji je pred nama jeste bolja primjena Strategije posebno na lokalnom nivou. Lokalne akcione planove treba bolje realizovati, neophodan je i bolji monitoring, a uslov za sve to je da se obezbijede određena budžetska sredstva od strane lokalnih samouprava. O Romima i Egipćanima se mora voditi računa kao i o svim drugim građanima Crne Gore, a za zajednice koje nijesu dovoljno integrisane mora se obezbijediti dodatna podrška. Značajne aktivnosti se preduzimaju na zaštiti zdravlja pripadnika romske i egipćanske populacije. Potpisivanjem Memoranduma o saradnji između Ministarstva zdravlja i HELP-a nastavljene su aktivnosti na standardizaciji zanimanja medijator u zdravstvenom sistemu.

Brojne aktivnosti se preduzimaju na edukaciji roditelja, djece, žena, aktivistkinja romske i egipćanske populacije, službenika državne uprave o zaštiti od nasilja u porodici i maloljetničkih prisilnih brakova među romskom populacijom. Organizovane su brojne kampanje u svim opštinama gdje živi značajan broj pripadnika RE populacije.

U oblasti očuvanja kulturnog jezičkog identiteta prije dvije godine je objavljen prvi bukvar na romskom jeziku, a prošle godine prvi romsko-crnogorski i crnogorsko-romski rječnik koji je prvi rječnik objavljen sa crnogorskog na neki drugi jezik i prvi rječnik koji je izdao Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Kada je riječ o stanovanju, Gjokaj je saopštio da je to pitanje veoma dobro regulisano za reseljena i interno raseljena lica, a fokus daljeg interesovanja trebalo bi da bude na regulisanju pitanja stanovanja za domicilne Rome i Egipćane.

Saopštio je da je u narednom periodu neophodno raditi na uključivanju Roma i Egipćana u javni i politički život. Smatra da je sada dobar period da se političke partije pozovu da na svoje liste na predstojećim izborima uključe određeni broj pripadnika romske populacije.

Leon Gjokaj je zaključio da ne smijemo dozvoliti da se Romima bave samo Romi, jer poboljšanje njihovog položaja je zajednički zadatak svih nas koji treba da budemo partneri u postizanju zacrtanih ciljeva koji treba da doprinesu punoj integraciji Roma i Egipćana u crnogorsko društvo.

Elvis Beriša, predstavnik NVO „Koračajte s nama – Phirren Amenca“ je istakao da je neophodno uspostaviti bazu podataka o broju djece pripadnika RE populacije koja su van obrazovnog sistema. Problem je što još uvijek nije pronađen adekvatan mehanizam za identifikovanje broja ove djece. Značajan je broj onih koji su prerasli mogućnost upisa u osnovnu školu. Radi unapređenja stanja neophodno je sprovesti kampanje sa djecom i njihovim roditeljima. Program pripremnih vrtića koji se od 2011. godine realizuje u Crnoj Gori pokazao se veoma korisnim, pa predlaže da njegovo trajanje umjesto deset dana, bude produženo na mjesec.

Goran Miranović, sekretar Sekretarijata za socijalno staranje u Glavnom gradu je saopštio da je Glavni grad omogućio izgradnju stanova za romsku populaciju na gradskom zemljištu, kao i da participira u plaćanju komunalnih usluga za ova lica. Nakon izgradnje 48 stanova na Koniku, u toku je izgradnja 120 stanova za ovu populaciju, koja je počela u martu 2016. godine, a završetak radova je planiran za drugu polovinu 2017. godine. Preostaje oko 30 porodica kojima treba riješiti stambeno pitanje. Konačni cilj jeste dostojanstveno zatvaranje Kampa Konik I i II. Tokom implementacije Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno raseljenih lica sa posebnim osvrtom na Kamp Konik ostvaren je značajan napredak u pristupu socijalnoj pomoći za najugroženije kategorije stanovništva. Takođe, sprovedene su aktivnosti na približavanju stanovnika Kampa Konik drugim građanima Podgorice. Donošenjem Odluke o oblicima socijalne i dječije zaštite pripadnicima romske i egipćanske populacije omogućeno je korišćenje usluga narodne kuhinje, jednokratne novčane pomoći, pravo na opremu za novorođenčad i drugih prava u skladu sa Zakonom.

Samir Jaha, predstavnik NVO „Mladi Romi“ je iznio problem neregulisanog stambenog pitanja Roma u primorskim opštinama. U njima se romska naselja nalaze na privatnom zemljištu, pa je potrebno što prije se pozabaviti ovim pitanjem jer bi uskoro trebalo da dođe do njihovog iseljavanja.

Branka Grubor Božović, predstavnica Opštine Herceg-Novi je saopštila da su problemi sa kojima se suočava romska populacija u Crnoj Gori identični sa problemima ove zajednice u drugim državama. U Herceg-Novom Romi žive od 1960. godine, trenutno je stalno nastanjeno 300 lica, a oko 600 se nalazi na privremenom radu u inostranstvu. U skladu sa Akcionom planom za integraciju Roma za period 2009-2015 preduzeli su brojne aktivnosti na inkluziji Roma u sve društvene tokove. Projekat NVO „Mladi Romi“ – „Obrazovanjem do integracije“ implementira se od 2013. godine, uz podršku OEBS-a i Opštine, u saradnji sa osnovnim školama „Dašo Pavičić“, „Milan Vuković“ i „Ilija Kišić“. Opština Herceg-Novi i NVO „Mladi Romi“ dobili su plaketu „Najbolja praksa“ za 2007. godinu od Zajednice opština za projekat „Saradnja sa Udruženjem Roma i otvaranje Romskog centra“. Projekat „Unapređenje integracije Roma na lokalnom nivou“ zajednički su implementirali

CEDEM, NVO „Mladi Romi“ i Opština Herceg Novi, a finansijski ga je podržala Fondacija za otvoreno društvo iz Budimpešte. Izrađena je lokalna Studija stanovanja, a za osam romskih porodica riješiće stambeno pitanje do kraja mjeseca.

Ardijan Šalja, predstavnik NVO „Romska kancelarija“ iz Berana posebno je istakao problem isključivanja električne energije u naseljima River side i Talum, gdje žive pripadnici RE populacije koji nijesu u mogućnosti da plate visoke račune za struju. Saopštio je da je zadovoljan saradnjom sa lokalnom samoupravom koja im pruža podršku u skladu sa svojim mogućnostima.

Predstavnica Opštine Berane Ljubinka Mijović je ukazala da su donijeli Lokalni akcioni plan za period 2013-2017. Prema njihovoj evidenciji u Beranama živi 908 pripadnika RE populacije. Sprovode kampanje kako bi ovoj populaciji ukazali na važnost upisa u matičnu knjigu rođenih. Istakla je da je Opština Berane jedna od prvih koja je u 2014. godini zaposlila dva pripravnika pripadnika romske populacije. Opština Berane je donijela Odluku o socijalnim davanjima, shodno kojoj se nakon sagledavanja stanja od strane Komisije, pruža jednokratna novčana pomoć ili nabavka namirnica za ugrožene porodice.

Veselj Beganaj, predstavnik NVO „Romski krug“ je mišljenja da je prilikom donošenja najnovije Strategije za inkluziju Roma bilo neophodno utvrditi efekte prethodnih strategija i na osnovu preciznih podataka planirati dalje aktivnosti. Ukazao je na važnost poboljšanja i produbljivanja komunikacije i koordinacije između nadležnih državnih i lokalnih organa zaduženih za poboljšanje položaja Roma. Smatra da je potrebno obezbijediti adekvatna finansijska sredstava za realizaciju svih planiranih aktivnosti i iskoristiti mogućnost obezbjeđivanja istih kroz IPA projekte. Ocijenio je da je u Crnoj Gori dosta urađeno po pitanju poboljšanja položaja Roma, ali da treba preduzeti aktivnosti za rješavanje problema sa kojima se suočavaju domicilni Romi. Smatra da su matične države veoma malo uradile za raseljene i interno raseljene Rome koji borave u Crnoj Gori, a na našu državu se vrši pritisak da ih integriše. Istakao je da je lokalna samouprava u Nikšiću preduzela značajne aktivnosti na integraciji Roma, među kojima je i nedavno rješavanje stambenog pitanja za 16 romskih porodica.

U popodnevnim satima učesnici Seminara su bili podijeljeni u radne grupe koje su diskutovale o pravcima unapređenja u pet ključnih oblasti u integraciji romske i egipćanske populacije.

Na Seminaru je zaključeno da je urađeno mnogo na poboljšanju položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, ali i da u narednom periodu, kroz saradnju svih nadležnih subjekata, treba nastaviti sa ovim aktivnostima.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković